

DAGENS FRÅGOR

Den 28 oktober.

Demokratisk kulturpolitik. Det kan synas något efterblivet att tala om så efemära ting som en valbroschyr, sedan de val, för vilka den skrivits, redan ägt rum. Statsrådet Engbergs valbroschyr »Demokratisk kulturpolitik» utmynnade, såsom naturligt är, i en uppmaning till medborgarna i detta land att »rösta med Arbetarpartiet — Socialdemokraterna», och den appellen vann ju efterföljd i en utsträckning, som kanske inte ens broschyrförfattaren i skrivande stund anade. Om vi nu underkasta herr Engbergs skrift en liten efterbehandling, så sker det inte precis därför att den i och för sig är så särdeles märklig. Herr Engberg har som bekant aldrig satt sitt ljus under skäppan, och sin valpropaganda har han lagt upp på samma sätt som regeringspartierna genomgående gjort under årets valrörelse: han har vitt och brett ordat om vad han utträttat och vad han ännar göra, och han har omsorgsfullt dolt, att det kan ha funnits »tappra män före Agamemnon». Nu skola vi naturligtvis villigt erkänna, att mycket av vad herr Engberg gjort och i sin skrift omtalat är mycket bra; det har ju också rönt allmänt bifall och såvitt vi veta inte mött nämnvärt motstånd från något håll. Dit hör exempelvis hans kraftiga tag till extralärareländets avskaffande, hans planer om lärarutbildningens och läkarutbildningens förbättrande, hans uppseendeväckande nit för kyrkan och förståelse för dess uppgifter, och åtskilligt annat. Det är ju också högst naturligt, att eklestiastikministern sökt försvara sådant som väckt kritik. Till de mest omstridda åtgärderna hör utan tvivel 1933 års läroverksstadga med dess plötsliga rubbning av vissa läroämnens ställning på skolschemat. Herr Engberg är emellertid odelat nöjd med sitt verk. Att han genom vissa av sina åtgöranden motverkat sina egna intentioner, har han tydligen icke förstått eller velat förstå. Icke desto mindre står det fast, att hans strävan att gynna franskan bidragit till latingymnasiets avfolkning och att försöket att undanskjuta matematiken på realgymnasiet faktiskt gjort denna bildningslinje ännu mer matematikbetonad än förut. Herr Engbergs avsikt att »radikalt omgestalta» (d. v. s. avskaffa) studentexamen har tydligen inte det minsta rubbats av den nedgörande kritik, som i våras mötte den av honom föranstaltade utredningen om studentexamens avskaffande. Statsrådets resonemang är på denna punkt onekligen ganska kuriöst. En effektiv kontroll över den högre skolundervisningen är nödvändig, det medger han. Nu innebär studentexamen en sådan kontroll, visserligen liksom allt mänskligt ofullkomlig, men ändå en kontroll. Men just denna kontroll skall nu tas bort!

Den demokratiska kulturpolitiken har enligt herr Engberg till ett av sina viktigaste mål att hjälpa fram begåvningarna, så att de komma till sin rätt oberoende av den enskildes ekonomiska resurser.

Ingen lär vilja bestrida, att detta är en stor uppgift för all kulturpolitik, vare sig man kallar den »demokratisk» eller något annat. Men då herr Engberg i detta sammanhang talar om att »bildningsmonopolet måste brytas», då tycker man sig höra demagogen snarare än demokraten. Herr Engberg vet likaväl som varje annan, att en kulturpolitik av det nämnda slaget drivits i vårt land långt före det epokgörande året 1932, då herr Engberg blev ecklesiastikminister. Då Gustav II Adolf gav sin storslagna donation till Uppsala universitet, avsåg han just att bereda väg för uppfostran och kunskap i lika måtto åt begåvade ynglingar ur alla samhällsklasser. Hela den svenska bildningens historia ger ju de mest påtagliga exempel på hur allmogens barn, eventuellt via prästen, kunnat stiga upp till höga poster i statens tjänst eller till äreställen på vetenskapens och litteraturens områden. Bondpojken Arthur Engberg är själv ett exempel bland många. Varför då tala om »bildningsmonopol»? Att nya och betydelsefulla steg i nämnda hänseende tagits i senare tid, det veta och erkänna alla. Men då herr Engberg talar om de kommunala mellanskolornas förstatligande som en demokratiens merit, kunde han ha nämnt, att projektet om kommunala mellanskolor först i praktiken framfördes av ecklesiastikministern i den Lindmanska högerministären. Men ett sådant erkännande hade ju inte passat för hans syfte, lika litet som det föll någon av de självbepriande socialdemokraterna in att berätta, att initiativet till småstugurörelsen i Stockholm utgick från en stadsfullmäktig av högerpartiet.

I fråga om begåvningsurvalet skulle vi även vilja göra en annan reflexion, som visserligen inte alls är ny. Det finns i våra dagar många vägar fram och upp i samhället vid sidan av den ordinarie skolvägen, och det är inte så säkert, att alla begåvningar skulle blivit eller bli bäst hjälpta genom att lockas in på de teoretiska studiebanorna. Säger det t. ex. inte något, att våra fem senaste statsministrar kommit till sin höga värdighet utan att ha tagit studentexamen? Herr Engberg behöver endast se sig om bland sina kolleger i regeringen för att få förhållandet bekräftat. Begåvat folk behövs på alla yrkesområden. Det vore inte bra, om alla skarpare huvud undandroges t. ex. jordbruket eller affärslivet eller fackföreningsrörelsen för att föras in på studiebanan. Ingen var på sin tid ivrigare än Olof Olsson i Kullenbergstorp att varna för en intellektuell utarming av bondeklassen genom att alltför många ginge studievägen. Man får heller inte förbise, att svårigheterna och det avlägset hägrande målet utgöra en väldig sporre för energien och en hävstång för den enskildes liksom för samhällets höjande. Det ligger något allmängiltigt i ordet om den smala vägen. Med dessa reservationer ha vi naturligtvis inte alls velat säga, att vi inte till fullo behjärta herr Engbergs önskemål om ytterligare åtgärder till begåvningarnas framdragande, inte minst sådant som kan göra den högre bildningen lättare tillgänglig för landsbygdens barn.

Förf. har många riktiga och sanna ord att säga om sambandet mellan demokrati och kultur. »Till sin idé är det folkliga självstyret en

fri samverkan mellan självständiga personligheter, som ha att en för alla och alla för en bära ansvaret för gemensamt väl», heter det i ingressen till broschyren. Om sin egen kulturpolitik säger statsrådet, att den varit »en politik i de goda makters tjänst, som hotas av tyranniet och barbariet». Detta och åtskilligt annat i samma stil låter ju mycket vackert och riktigt, men allt beror här på andan och tillämpningen. Att med »tyranni och barbari» menas åskådningar och samhällsförhållanden i vårt södra grannland, därom kan man inte ett ögonblick tvivla, om man känner herr Engberg, det parti han tillhör och den partipress, till vars främsta män han räknats. På ett ställe i sin skrift proklamerar förf. »ofördragsamhet mot ofördragsamheten» som den svenska demokratiens lösen. Där är adressen om möjligt ännu mer tydlig. Skada blott att ofördragsamheten i detta fall alltför ofta grundar sig på bristande kunskap och — vad värre är — bristande vilja till kunskap. Det finns andra sätt än herr Engbergs att reagera mot ofördragsamheten. En gång levde i ett protestantiskt rike en konung, som tog emot jesuiter i sitt land, sedan de fördrivits från de katolska staterna. Men han var ju furste i ett av herr Engberg så föraktat land som Preussen och hette Fredrik den store. Det fanns en gång en svensk skald som skrev: »Döm ej strax den vilseförde, stolte broder, med förakt — Icke vägde du den börda ödet på hans skuldra lagt.» Det fanns en gång en svensk historiker — icke okänd för herr Engbergs generation — som tog Spaniens präster och munkar i försvar mot de sekelgamla beskyllningarna för fanatism och barbari. Men då Harald Hjärne bröt en lans för ett misskänt och förtalat folk, så gjorde han det därför att han visste mer om detta folk än de många belackarna. Den verkligt upplysta människan kan vara tolerant till och med mot intoleransen. Att en så vidsynt ståndpunkt skulle vara förenlig med herr Engbergs psyke, det tror dock ingen, som något följt hans bana. Om man till kulturens yppersta skapelser räknar sådana andliga kvaliteter som högsinhet och ridderlighet, mod och självständighet, fosterlandskärlek och humanitet, rättrådighet och pålitlighet, så har man nog mycket svårt att i herr Engberg se den rätte vägvisaren till kulturens höjder. Om han än talar med människors och änglars tungor, är det dock något väsentligt som brister. Han är för hårt belastad, icke i främsta rummet av tidigare uttalanden, ty en människa kan ju sig omvända och bättra, utan av det godtycke och den partiskhet, som han lagt och lägger i dagen i sin ämbetsutövning. För sådant kan varken ett partibundet konstitutionsutskott eller en jovialisk statsminister ge absolution.

Ur Sovjetarbetarnas liv. Atskilliga skildringar av arbetslivet inom Sovjetunionen ha på senare år sett dagen i Västerlandet. I den ryska socialistiska emigranttidningen »Socialisticheski Vestnik» i Paris har nyligen en italiensk f. d. kommunistfunktionär lämnat en redogörelse för sina erfarenheter från Ryssland från åren 1933—1938, då han uppehöll sig där som gruvarbetare, stenhuggare,

stenslipare och byggnadsarbetare. Skildringen gör alla intryck av att utan överdrifter i någondera riktningen vara sanningsenlig. Just därför att den — utan att innehålla några egentliga nyheter — verkar fri från sensationism finna vi det av intresse att göra några sammandrag därur till belysning av de sociala förhållandena i våra dagars Stalin-Ryssland.

Inledningsvis vilja vi nämna att ifrågavarande italienare i sitt land hade dömts för illegal politisk verksamhet till 18 års fängelse men lyckats undfly straffet och på »Röda hjälpens» förord fått inresetillstånd till Ryssland. Han inrangerades där bland de s. k. aktivisterna och förlänades som sådan och såsom utlänning en vida bättre ställning än de inhemska arbetarna. Offentligt gav han emellertid uttryck i Ryssland för sin indignation över arbetarnas fruktansvärda levnadsförhållanden. Kritik är emellertid illegal; han kastades i fängelse och lyckades först efter flera månader komma ut ur landet.

— — —

Alla utländska arbetare i Bobrik-Domsk, kolgruvan 10 ab, bodde gruppvis i cementbaracker. Dessa voro indelade i rum om cirka 40 kvm., och i vart och ett av dem bodde två à tre personer. Allt var renligt, i gott stånd och väl uppvärmt. För den vanlige ryske arbetaren tedde sig detta slags bostäder som höjden av lyx. Oss hade man anvisat dem, blott emedan vi voro kommunister eller delvis kommunistiskt sinnade utlänningar, stående i rapport med offentligheten i våra hemland. Dessutom voro vi alla högt kvalificerade arbetare. Tack vare alla dessa omständigheter hade vi försatts i s. k. privilegierade förhållanden, som f. ö. efter europeisk måttstock voro ganska måttliga och knappast motsvarade de förmåner, som okvalificerade arbetare i kapitaliststater åtnjuta.

Helt annorlunda levde de ryska arbetarna. De voro sammanförda i stora gemensamhetsbaracker, ända till 150—300 människor i en barack. Män, kvinnor och barn — alla måste leva ihop. Enstaka familjer försökte så långt som möjligt isolera sig genom att omrama ett bestämt hörn med skynken. Lakan och täcken förekommo icke på de träbänkar med halmsäckar, som tjänstgjorde som sovläger. Gruvarbetarna sovo i sina kläder och täckte nödtorftigt över sig med jackor eller kappor. I barackerna härskade en obeskrivlig smuts: från ohyra kunde man ingenstädes freda sig, och luften var genomträngd av tobaksångor.

Stor var skillnaden också i den föda, som bestods utlänningarna och de inhemska arbetarna. Vi hade särskilda kontoböcker för sådana produkter som bröd, smör, ägg och mjölk, låt vara att allt var ransonerat och kunde erhållas blott i små kvantiteter och till för oss mycket kännbart höga priser. Våra ryska kamrater däremot, som hade att utföra schaktares hårda arbete, måste åtnöja sig huvudsakligen med sill, gröt, te och svartbröd. Den kvalificerade gruvarbetaren-»stötbrigadiären» (aktivisterna) förtjänade under min tid ungefär 200—300 rubel i månaden för 150 timmars arbete, alltså i ge-

Dagens frågor

nomsnitt 1,50 rubel per timme. Vid samma tid kostade brödet, av vilket man dagligen tilldelades 800 gram, 40 kopek per kilo (1 Rubel = 100 Kopek); fläsket kostade 3—4 rubel, en kostym 90—150 rubel, arbetskläder 10—15 rubel, o. s. v. Härvid måste man beakta, att det rörde sig om varor av mycket låg kvalitet, vilka ransonerades. Det som inte räckte till måste uppdrivas på den fria marknaden till nästan oåtkomliga, ibland nästan astronomiska priser.

Våren 1937 arbetade jag som byggnadsarbetare i Moskva. En genomsnittsarbetare förtjänade där 300—350 rubel i månaden, en kvalificerad »stötbrigadiär» 500—600 rubel. Man måste arbeta 175 timmar, vilket i genomsnitt gjorde 3,15 rubel i timmen. För att fastställa lörens realvärde vill jag anföra några priser på livsmedel, kläder och andra behovsartiklar: vitt bröd 1,80 rubel per kilo, svartbröd 0,85 rubel, kalvkött 5—7 rubel, nötkött 7,50—10 rubel, fläsk 10—12 rubel, ister och smör 16—18 rubel, margarin 10 rubel, korv 8—17 rubel, socker 4 rubel, potatis 0,35 rubel, mjölk 1,60 rubel, te 4—6 rubel för 50 gram, tobak 5—10 rubel per paket, toffelskor 120 rubel, skor 200 rubel, filtstövlar 45 rubel, kappa 550 rubel, kostym 950 rubel, skjorta 35 rubel, kalsonger 15 rubel, ylletröja 6 rubel, klocka 150 rubel, cykel 1,000 rubel o. s. v.

De kolgruvearbetare, som arbeta i schakten, ha en arbetstid av sex timmar. Det är härvid frågan om sex timmars verkligt och oavbrutet arbete i gruvan. På det bygge där jag senare arbetade, räckte arbetsdagen sju timmar men även där liksom i stenkolsgruvan hade man mycket ofta övertidsarbete. Det kunde förekomma ej så sällan i gruvan, att samma arbetare oavbrutet måste arbeta i två skift. Officiellt angavs övertidsarbetet som frivilligt, men i verkligheten betingades det av den låga arbetslönen och arbetarnas behov av extraförtjänst.

Arbetet var mycket tröttande. Icke därför att fordringarna i och för sig skulle vara mycket höga, ty allt vad man i utlandet utspritt om de stora »Stachanoff-normen» är ren bluff. Arbetet uttröttade de ryska arbetarna till följd av deras undernäring och dåliga arbetsredskap. I Europa gällde jag som en medelmåttig arbetare men i Ryssland var jag en av de bästa »stötbrigadiärerna». Aldrig i Europa, ej ens i de för sitt helvetiska arbetstempo beryktade belgiska stenkolsgruvorna, var jag någonsin så utmattad som efter arbetet i de ryska gruvorna.

Förvaltningen lämnade blott oss varje månad en tvålbit. Det är onödigt att nämna, att det under sådana omständigheter blott var vi, d. v. s. de utländska specialisterna, som från tid till annan kunde tillåta oss att tvätta arbetskläderna. De ryska arbetarna buro sina kläder på kroppen ett halvår, tills dessa föllo sönder av sig själva på grund av smuts och svett. Det fanns badinrättningar vid kolgruvorna men de fungerade inte ofta; den ena gången fattades det varmt vatten, den andra gången kallt o. s. v. Man var därför tvungen att anlita stadsbadet.

De ryska arbetarna avbröto i motsats till oss aldrig sitt arbete för

att äta något. De behövde icke göra något avbrott, ty de hade ju ingenting att äta!

I den gruva där jag arbetade fanns ingen gasbelysning. Vi arbetade därför med acetylenlampor. Ventilationen var mycket försummad. Brädbeklädnaden och stöttorna voro mycket sorgfälligt gjorda men likväl var antalet olycksfall enormt; detta berodde på gruvans särart, de unga ingenjörernas bristande tekniska insikter och den uppdrivna arbetstakten. I gruvan räknade man under loppet av tio månader 40 dödsfall bland en personal på 1,000 människor.

Särskilt förvånade det oss att arbetarna på de vattnigaste stälлена varken erhöillo stövlar, vattentäta kläder eller vaxduk; icke ens utbetalades någon lönekomensation för det arbete, som utfördes när vattnet stod ända till knäna på arbetarna.

På det medicinska området märkte man en strävan efter att genomföra en storartad organisation. Sålunda såg jag i Ryssland för första gången vandrande sanitetsstationer i gruvan. Sjukhusen hade god utrustning och deras personal var samvetsgrann. Tyvärr rådde dock brist på goda näringsmedel och på medikamenter. »Stötbrigadiärer» erhöillo under sjukdom hela arbetslönen i sjukkasseunderstöd; enkla arbetare, som tillhörde fackförening, hade rätt att få 75 % av lönen, medan arbetare, som icke tillhörde fackförening, blott erhöille 50 %. På grund av efterblivenheten och ibland även förvaltningens onda vilja är antalet arbetare utan medlemsskap i fackförening fortfarande mycket stort i Ryssland. Så höga som priserna äro kan man lätt föreställa sig, hur insjuknade eller förolyckade arbetare få existera.

Den sorgligaste sidan av ryskt arbetarliv är det läge, vari den ryska arbeterskan och särskilt då gruvarbeterskan befinner sig. När skördetiden är inne, löpa många manliga bergarbetare ifrån. Och därmed begynner lidandets väg för de kvinnor, som arbeta i gruvorna. Då få de hugga in. Lagenligt kunna de blott användas för lättare arbeten. Många av dem övervaka också pumpnings- och hissningmotorerna, men de flesta lasta och rulla kärrorna i de skeva tunnarna eller skovla kol. De, som sköta motorer, förtjäna 75—100 rubel, lasterskorna 100—110 rubel i månaden. Jag har aldrig någon sett ett hårdare arbete än det, som dessa kvinnor måste utföra. I en smutsig klänning, som skyler den nakna kroppen, utan underkläder — ty dessa äro för dyra —, med upplöst och slängande hår, med sotiga och svettiga ansikten, framstå de i ordets bokstavligen mening som arbets kreatur. De äro helt och hållet utlämnade åt tillsyningsmannens godtycke eller t. o. m. åt arbetarnas, vilka icke alltid äga tillräcklig ansvars känsla. Det är en lögn att påstå att man ger kvinnorna fritt för att de skola amma sina barn; inte en enda gång såg jag att man tillät en arbeterska att för detta ändamål avbryta sitt arbete. Vid byggnadsarbetet i Moskva släpade kvinnor tegel, kalk, cementsäckar, klädda på samma sätt som jag nyss beskrivit. Jag kände tre arbeterskor, som blott hade ett gemensamt linne, vilket de buro i tur och ordning, om de ville gå ut och dansa.

Jag minnes än, hur en av dem — den som sedermera blev min hustru — med blicken hos en slagen hund iakttog det stycke vita bröd, som jag i egenskap av utlänning åt.

Ni frågar mig: är det möjligt att arbetarna icke kämpa mot allt detta? Visserligen förekomma aldrig strejker, ty icke blott en strejk utan även det minsta knorrande följes av en anklagelse för sabotage, och en sådan beskyllning slutar vanligtvis mycket illa för den anklagade. Men en latent otillfredsställelse råder. Vi utländska specialister tilläto oss 1936 vid byggandet av komplexen »Bibliotek» att på grund av en lönefråga för några timmar avbryta arbetet. De ryska arbetarna på bygget voro lyckliga över förevändningen att kunna sätta ned arbetstempot. Men ingen av dem anslöt sig till oss. Vår aktion slutade med att vi genomdrevo våra fordringar — vi voro ju utlänningar och därjämte medlemmar av det kommunistiska partiet. I allmänhet kommer arbetarnas otillfredsställelse och motstånd i sådana »fördolda» former till uttryck som att någon arbetsledare plötsligt dödas i någon arbetarförort av en »huligan» e. dyl. Sådana företeelser äro att betrakta som primitiva hämndeakter, icke som organiserade sabotage.

*

Detta är kontentan av den italienske kommunistens på fakta grundade berättelse. Som redan många andra före honom har han, vis av sina erfarenheter på ort och ställe, fullständigt emanciperat sig från bolsjevismens idéer.

Den nya tyska äktenskapsrätten. Den 8 juli undertecknades i Tyskland en äktenskapslag, som från och med den 1 augusti trätt i kraft över hela riket. Denna lag är intressant inte bara på grund av den praktiska utformning, som den givit en rad problem, vilka sysselsätta den breda allmänheten överallt i världen, utan också på grund av den ideologiska frontställning, som i lagens motivering klart kommer till synes.

Äktenskap är i Tyskland tillåtet fr. o. m. 18 års ålder. Mellan 18 och 21 år måste dock emellertid enligt de nya bestämmelserna ett särskilt intyg om »äktenskapsmyndighet» kunna företes. Vidare måste båda föräldrarna lämna sitt samtycke till äktenskapet. Skulle föräldrarna vara oense, går saken till en förmyndardomstol, som har det slutliga avgörandet. Dessa bestämmelser avse dels att förhindra för tidiga äktenskap, som på grund av makarnas bristande fysiska eller moraliska mognad icke kunna anses önskvärda, och dels — till följd av bestämmelsen om förmyndardomstolen som yttersta instans — att hindra en frånskild fader att som hämnadeakt mot modern söka uppskjuta barnens äktenskap.

Beträffande ingående av äktenskap stipulerar lagen, att detta endast kan ske genom personlig inställelse inför vederbörande myndighet. Tidigare kunde införande i äktenskapsregister vara tillräcklig

rättsgrund för äktenskap. Detta ledde särskilt i Österrike till olyckliga konsekvenser, då särskilt mindre önskvärda utländska kvinnor genom dylika pappersäktenskap lyckades förvärva arbetsrätt i Wien. I samband med frågan om äktenskaps ingående kan det måhända förtjäna omnämnas, att redan genom blodskyddslagen av 1935 äktenskap mellan personer av tysk och judisk börd förbjöds.

Tysk rätt skiljer mellan upplösta och ogiltigförklarade äktenskap. Sålunda kunna äktenskap, vilka ingåtts under falska förutsättningar, förklaras ogiltiga. Enligt äldre rätt hade barn, födda i dylika äktenskap, samma rättsliga ställning som de utomäktenskapliga barnen. Denna bestämmelse upphäves i den nya lagen, dock med undantag för barn, födda i blandäktenskap mellan tyskar och judar. Om nämligen en jude under förevisande av falska papper lyckas erhålla äktenskap med en tysk och detta senare upptäcker, blir äktenskapet ogiltigförklarat. De inom ett sådant äktenskap födda barnen, förklaras alltså för utomäktenskapliga.

Den mest intressanta delen av den nya lagen är emellertid avsnittet om skilsmässorätten. Som grunder för skilsmässa gäller otrohet i äktenskapet, vilket anses direkt strida mot den trohetsprincip, som bär upp hela den nationalsocialistiska världsåskådningen och därför framför allt måste karakterisera äktenskapet i den folkbundna staten. Skilsmässa kan vidare erhållas på grund av »ärelöst eller osedligt uppträdande» från en av makarnas sida, ägnat att för all framtid omöjliggöra ett återställande av den livsgemenskap, som äktenskapet skall utgöra. Krav på absolut barnbegränsning från en av makarnas sida liksom intagande av fosterfördrivande medel är också skilsmäsoanledning.

Förutom dessa orsaker, där endera av makarna kan anses bära skuld till skilsmässa, ger den nya lagen möjlighet till upplösning av äktenskap, ifall någon av makarna vid tidig ålder blivit ofruktosam eller kommit att lida av en sjukdom, som i likhet med exempelvis hysteri kan omöjliggöra en lycklig samlevnad mellan makarna. Undantag från denna bestämmelse utgöres av det fall, då en man genom sårskada i krig blivit ofruktosam eller en av makarna vid hög ålder kommit att lida av en obotlig sjukdom. I dessa fall anses en högre moralisk plikt fordra fortsatt trohet från den andre av makarnas sida.

Därest makar under tre år varit skilda till säng och säte, kan endera av makarna begära skilsmässa. Detta kan dock förvägras av den andre, försåvitt icke skäl kunna förebringas, att äktenskapet genom en av makarnas förvållande är sedligt brutet och därmed oåterkalleligen förfelat.

Vid skilsmässa skall underhållsplikten bestämmas efter makarnas arbetsförmåga. Den frånskilda hustruns rätt till underhåll är därmed i hög grad inskränkt. Frågan om vem av makarna, som skall handha barnens uppfostran, bör icke i första hand avgöras i anslutning till frågan om skulden till skilsmässan. Den bör bestämmas med hänsyn

enbart till barnens bästa. Det gäller att avgöra, vem av de båda makarna, som bäst passar till uppfostrare, vem, som i sitt eget liv kan anses som mest föredömlig. I lagens motivering tillfogas, att frågan om skulden givetvis kan kasta ljus över hithörande ting. Den bör dock som sagt icke enbart fälla utslaget.

Den nya äktenskapslagen har utarbetats i en kommitté inom akademien för tysk rätt, med advokat Mössmer i München som ordförande. På uppdrag av akademiens president, rikminister Frank, skall denna kommitté numera följa lagens tillämpning, studera dess verkningar för att sedan kunna ta ställning till lösningen av ännu olösta frågor i hithörande problemkomplex.

Orsaken till att denna fråga just nu bragts till sin lösning är förhållandena i Österrike. Äktenskapsrätten har där helt behärskats av den katolska kyrkan och dess dogmatik. Den nationalsocialistiska staten ansåg emellertid även den gammaltyska rätten på detta område i behov av reformering och ville därför inte ersätta den katolska rätten i Österrike med en gammaltysk rätt, som snart åter skulle ändras. Den tyska regimen har härmed gjort front mot två håll, vilket tydligt understrykes i lagens motivering. Dels vägrar man att acceptera den individualistiska uppfattning, enligt vilken äktenskapet blott är ett privat fördrag mellan två personer, vilket egentligen inte angår tredje person, och dels vänder man sig mot den kyrkliga inställning, som i äktenskapet ser en institution helgad genom förankring i en gudomlig rättsordning. Äktenskapet är folkgemenskapens urkärna. Det bör tillmätas den betydelse, som tillkommer det i det tyska folkets liv. Äktenskapsskillnad bör möjliggöras endast i de fall, då äktenskapen moraliskt undergrävts och deras fortsättning saknar varje värde för folket som helhet. Den kristna livssyn, som i vida svenska kretsar präglar inställningen till äktenskapet, lyser i det nationalsocialistiska Tyskland helt med sin frånvaro.

Folkskolinspektörsutnämningen i Tornedalen.

På Svensk Tidskrifts begäran har den nyvalde ledamoten av första kammaren, stiftssekreteraren Torsten Caap givit nedanstående bild av stämningen i vår nordligaste gränsbygd med utgångspunkt från diskussionen om utnämningen av folkskolinspektör i Tornedalen:

Till folkskolinspektör i Tornedalens inspektionsområde har den 6 oktober 1938 utnämnts överläraren i Pajala skoldistrikt William Snell. Såväl domkapitlet i Luleå som Skolöverstyrelsen hade i avgivna yttranden enhälligt förordat annan sökande till befattningen. Utnämningen har både som »utnämningsärende» och med hänsyn till den inom den finskspråkiga delen av Norrbottens län alltid mer eller mindre aktuella »språkstriden» väckt en uppmärksamhet, som torde motivera ett försök att klarlägga de olika stämningarna bland befolkningen inom nämnda område.

Den utnämnde torde otvivelaktigt, om hänsyn tagits enbart till den formella i ansökningshandlingarna styrkta kompetensen, hava ägt

visst företräde framför sina medsökande. Varför ansåg sig domkapitlet vid sådant förhållande icke böra giva honom sitt förord? Svaret torde närmast sökas i följande passus i domkapitlets yttrande: »Dessutom anser domkapitlet angeläget, att den som betros med uppdraget att vara folkskolinspektör i gränsbygden ej tagit markerad del i språkdiskussionen åt ena eller andra hållet, eftersom detta kan tänkas komma att vålla honom svårigheter i hans arbete för skolan.»

Här torde böra framhållas, att överläraren Snell intagit en mycket deciderad ställning i den av domkapitlet åsyftade språkdiskussionen och därvid företrätt den del av befolkningen, som påyrkat, att finska språket skall införas som undervisningsämne på skolstadiet.

Har domkapitlet genom sitt nyssberörda yttrande velat taga ställning emot den form av undervisning i finska, som nu lagligen får och kan meddelas i de finskspråkiga skoldistriktet? Förvisso icke. Inom nämnda skoldistrikt finnes enligt domkapitlets förmenande för närvarande en mycket betydande majoritet av befolkningen, som på ett ytterst bestämt sätt motsätter sig undervisning på skolstadiet i finska språket, det må vara i folkskolan eller i fortsättningsskolan, den må vara frivillig eller obligatorisk. Var och en, som rest i de bygder, det här är fråga om, torde knappast hava undgått att taga intryck av det intresse, med vilket frågan om språkundervisningen och då särskilt varje förslag till ändring av densamma följes av befolkningen. Ingen synes oberörd av denna fråga, och en främling torde icke undgå att känna sig förvånad över den hetsighet och lidelse, med vilken diskussionen föres.

I belysning härav måste domkapitlets yttrande ses. Det kan tillika framhållas, att domkapitlet med bestämdhet hävdar, att inspektören regelmässigt bör vara kunnig i finska och vid sitt bedömande av de sökande tagit hänsyn härtill.

Som i det förbigående berörts finnes för närvarande möjlighet att erhålla viss undervisning i finska språket på skolstadiet, nämligen i fortsättningsskolan. Genom kungl. kungörelsen den 10 maj 1935 bereddes nämligen möjlighet för fortsättningsskolpliktiga barn, vilkas föräldrar så önskade, att erhålla undervisning i finsk läsning och skrivning under vissa i kungörelsen närmare angivna villkor. Denna kungörelse, som gäller elva finskspråkiga skoldistrikt, aktualiserade den tidigare sedan åtskilliga år mer eller mindre latent språkstriden. Andra omständigheter hava även under senaste år givit näring åt denna strid.

Den möjlighet, som genom nyssnämnda kungörelse bereddes de fortsättningsskolpliktiga barnen i de elva skoldistriktet, att erhålla frivillig undervisning i finska, har utnyttjats endast i ett skoldistrikt, nämligen Pajala. Vad är anledningen härtill? Man torde icke med rätta kunna säga, att skolstyrelserna brustit i lojalitet vid efterlevnad av de detaljbestämmelser, som meddelats i kungörelsen, och att de sålunda genom sina åtgöranden bidragit till att de möjligheter till

undervisning i finska, som kungörelsen giver, i så ringa grad utnyttjats. Befolkningen torde, i allt fall numera, mycket väl känna till dessa möjligheter. Säkerligen måste man därför söka anledningen till nämnda förhållanden i befolkningens egen inställning till språkfrågan. Här ovan har framhållits, hurusom enligt domkapitlets förmenande en mycket betydande majoritet av befolkningen motsätter sig varje undervisning på skolstadiet i finska språket. Man torde emellertid kunna fråga sig, om icke i samtliga skoldistrikt finnes en minoritet av befolkningen, som önskar bereda sina barn sådan undervisning, och om så är fallet, varför undervisning meddelas endast i ett skoldistrikt. Kanske vågar man utan närmare undersökning utgå ifrån att en sådan minoritet finnes, åtminstone i flera skoldistrikt. En icke omöjlig förklaring till att undervisning i allt fall icke förekommer är den från minoritetshåll framförda uppfattningen, att här föreligger ett faktiskt förtryck från majoritetens sida. Man vågar av ekonomiska eller andra skäl icke anmäla sina barn till dylik särskild undervisning. Det tvång, som här kan tänkas föreligga, utgår således icke från skolmyndigheternas sida utan från befolkningens majoritet. I detta sammanhang torde kanske den upplysningen böra lämnas, att generellt sett varken majoritetens eller minoritetens uppfattning i språkfrågan hänför sig till finsk eller svensk härstamning, ej heller till partipolitisk inställning. Som allmänt omdöme synes man även kunna göra det uttalandet, att dessa gränsbor äro utpräglade »nationalister» och detta oavsett om de i språkfrågan äro »svensksinnade» eller »finsksinnade».

Vilka motiv kunna då anses föreligga för de olika gruppernas ställningstagande?

Majoritetens förespråkare framhålla, att man vill bryta den isoleering, i vilken Tornedalens befolkning levat, och växa in i den svenska kulturgemenskapen (jfr Haparandabladet den ¹⁰/₁₀ 1938). Härför fordras, att all den tid, som möjligen kan ägnas åt undervisningen i svenska, såväl i folkskolan som i fortsättningsskolan bör förbehållas detta ämne. Varje inknappning av denna tid anses av ondo, och skulle tillfälle givas till ytterligare undervisning i svenska, skulle även detta hälsas med glädje. Därest den möjlighet till frivillig undervisning i finsk läsning och skrivning utnyttjas, som gives genom 1935 års kungörelse, skall åt dessa ämnen anslås lägst ¹/₆ och högst ¹/₄ av undervisningstiden. Denna tid bör emellertid enligt den nu ifrågakomna meningensriktningen användas för förkovran av de i folkskolan icke allt för fast grundade kunskaperna i det före skolgångens början merendels helt främmande svenska språket. Endast på detta sätt kan den uppväxande ungdomen erhålla en så grundlig undervisning i svenska språket, att den som annan svensk ungdom kan bliva delaktig av svensk andlig och materiell kultur.

En annan synpunkt torde, ehuru icke alltid så klart uttalad eller tänkt, spela en icke obetydlig roll: Man vill icke bli behandlad som »minoritet». Därför önskar man icke utan motsätter sig den särskilda lagstiftning, varom här är fråga (jämför ett i annat sammanhang av

en finsktalande kirunabo gjort intervjuuttalande, intaget i N. D. A., uppl. B, ^{13/10} 1938: »Vi äro inga sudettyskar, som vilja 'hem'»).

Säkerligen finnes även andra icke helt betydelselösa motiv för majoritetens ståndpunkttagande. Utan att närmare ingå på dessa vill jag i förbigående framhålla, att i allt fall stora delar av denna befolkningsgrupp icke blott icke motsätter sig utan önskar och arbetar för finska språkets inlärande efter folkskolestadiet. Man tänker därvid bland annat på helt frivilliga kurser eller kurser vid folkhögskolor, eventuellt andra kulturinstitutioner.

Vad anföra åter minoritetens talesmän? I korthet följande.

Det måste anses ovärdigt en demokratisk kulturstat sådan som Sverige att icke bereda de finskspråkiga barnen i Norrbotten tillfälle till undervisning i deras modersmål. Denna undervisning bör och kan meddelas åtminstone på fortsättningsskolestadiet. Härigenom skulle en önskvärd tvåspråkighet kunna bibringas gränsbefolkningen, som då skulle kunna tillgodogöra sig, förutom den svenska, jämväl den finska andliga kulturens skatter. Bibringas icke barnen dylik undervisning, kommer den finska tornedalsdialekten att allt mera uppbländas med svenska ord och språket (dialekten), som redan nu är synnerligen ordfattigt, att hotas av en allt hastigare fortgående uppluckring.

Jag har här försökt att lämna en kortfattad redogörelse för språkundervisningen i de finsktalande delarna av Norrbotten, sådan densamma uppfattas av den därav berörda befolkningen. Det har varit mig angeläget att betrakta frågan endast som en »skolfråga», ehuru jag är väl medveten om, att den icke behandlats och kanske icke kan behandlas som en enbart lokal sådan fråga.

Torsten Caap.

Ett bibliografiskt önskemål. I Nordisk tidskrift för år 1884 påtalade Elof Tegnér i en recension av Kungl. bibliotekets årsberättelse frånvaron av uppgifter om bibliotekets nyförvärv och fortsatte: »En framtidstänke, som i sammanhang härmed torde förtjäna framhållas till behjärtande af vårt lands litteraturvänner och forskare, är utgifvandet af en *gemensam årlig accessionskatalog* för Sveriges offentliga statsbiblioteker, i främsta rummet för Kongl. biblioteket och universitetsbiblioteken.» Tegnér's uttalande blev det första uppslaget till den sedan 1887 årligen utkommande katalogen över nyförvärvad utländsk litteratur, välkänd och oumbärlig för varje forskare och ett av biblioteksmannens yppersta hjälpmedel.

Bibliotekens interurbana lånerörelse låg vid den tidpunkt, då Tegnér nedskrev ovanstående reflexion, ännu i sin linda. Numera utgöra däremot de interurbana lånen en högst betydande procent av bibliotekens lånerörelse (räkenskapsåret 1936/37 utgjorde för Uppsala universitetsbiblioteks vidkommande lånen från och till andra bibliotek omkring 7,500 band, motsvarande siffra var för Lunds universi-

tetsbibliotek omkring 6,400 och för Kungl. biblioteket 1937 omkring 4,700). För denna ständigt växande interurbana lånerörelse är accessionskatalogen den nödvändiga förutsättningen, i det man med hjälp av denna utan tidsspillan kan fastställa, var en bok finnes till låns. Men denna katalog har också i många fall möjliggjort besparingar, enär inköp av dyrbarare och mindre efterfrågade, men för forskningen likväl nödvändiga arbeten, kunnat inskränkas till ett eller högst ett par exemplar.

För den utländska, efter 1886 utkomna litteraturen är det alltså biblioteksmässigt väl sörjt. Vad den före detta år utkommande utländska litteraturen beträffar äro vi däremot åtskilligt efter utlandet. Med undantag för under en följd av år utgivna separata accessionskataloger för Uppsala och Lunds universitetsbibliotek, Aurivillius' katalog över Uppsala universitetsbibliotek och en modern katalog över naturvetenskapliga acta och tidskrifter ha vi inga bibliografiska hjälpmedel för att snabbt avgöra, var en äldre utländsk bok eventuellt finns att låna i Sverige. Utlandet är i detta fall lyckligare lottat. Frankrike har sin »Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothèque nationale» (hittills 146 band, omfattande A—R) och England sin av British museum utgivna »General catalogue of printed books» (hittills av en fullständigt ny upplaga 22 band A—Bost.). Till anläggningen åtskilligt olika äga de det gemensamt, att de båda medtaga även den nationella litteraturen. Längst har emellertid Tyskland gått i sin strävan att göra sina biblioteks skatter lättast möjligt tillgängliga. I den stora »Gesamtkatalog der preussischen Bibliotheken» (hittills 12 band A—Bauer) förtecknas bokbeståndet i Tysklands viktigare bibliotek, Österrikes inberäknade (första bandet upptog 18 deltagande bibliotek, medan antalet i det senaste vuxit till över 100). Uteslutna är av det befintliga bokbeståndet vissa naturliga grupper såsom orientalia, akademiska avhandlingar m. m.; däremot upptar den tyska »Gesamtkatalog» liksom den nämnda franska och engelska katalogen även den nationella litteraturen.

Det förefaller sålunda vara på tiden, att man även i Sverige till diskussion upptar frågan, hur här påtalade brist bäst skall avhjälpas. Naturligtvis kunna vi icke tänka på att förverkliga en eventuell plan på det storstilade sätt, som skett i utlandet. Men detta är icke heller nödvändigt, utan vi kunna för oss uppställa blygsammare mål. Utan vidare kan den nationella litteraturen lämnas åsido — bl. a. och närmast av det skälet, att Kungl. biblioteket äger en exceptionellt fullständigt samling av svenskt tryck, så att det i regel icke behöver bli föremål för tvekan, var en svensk bok, som eventuellt saknas i andra större bibliotek, utan tidsförlost kan sökas. Vidare kan all utländsk litteratur, utkommen efter 1886 förbigås, eftersom den redan finns redovisad i den årliga accessionskatalogen. I vilken utsträckning andra grupper litteratur, som de nämnda utländska katalogerna behandla något olika, böra vara med eller ej, torde vara bäst att göra till föremål för närmare prövning. Hur än planen i

detalj förverkligas, ligger en sådan katalogs gagn för forskning och studier i öppen dag. Forskare och bibliotek kunna utan tidsödande korrespondens rekvirera önskade arbeten, och biblioteken kunna vid antikvariska förvärv undvika att köpa större arbeten, som redan existera i ett eller flera bibliotek, men om vars existens man icke hinner att göra sig underrättad. Förbises bör icke heller att svenska folk- och stadsbibliotek, som numera livligt deltaga i den interurbana lånerörelsen men som icke ha råd att hålla dyrbara utländska bibliografier, därmed finge en tämligen uttömmande bibliografi över den viktigaste utländska litteraturen av äldre datum. Det skulle nämligen säkert visa sig, att vi äro mycket bättre försedda med äldre litteratur än vi av rådande isolerade förhållanden ha anledning förmoda. Alldeles utan betydelse för den internationella forskningen skulle sannolikt ej heller en sådan katalog bli. Framför allt skulle säkerligen därmed mer än en unik, hittills ej känd bok, bli bekant för utlandet.

Självfallet kommer ett sådant arbete att bli både maktpåliggande och kostsam. Det kommer att väsentligt öka arbetsbördan för de bibliotek, som skola lämna uppgifter om förekomsten av litteratur. Men om katalogens förnämsta uppgift sattes till att vara ett inventarium över i svenska bibliotek förekommande äldre utländsk litteratur och man sålunda avstode från kravet på bibliografisk fullständighet, skulle denna arbetsbörda kunna hållas inom rimliga gränser, i all synnerhet som arbetet i många fall som ren avskrivning kunde utföras av mindre kvalificerade krafter. Även till storleken och kostnaden torde en katalog av här skisserade slag icke bli oöverkomlig. I de senaste årgångarna av den årliga accessionskatalogen äro upptagna omkring 20,000 titlar. Antar man, att de svenska bibliotekens bestånd av utländsk litteratur, tryckt före 1886, uppgår till mellan 100,000 och 200,000 arbeten, vilket torde komma sanningen nära, skulle alltså detta bestånd kräva 5 à 10 band av accessionskatalogens nuvarande omfång.

En katalog av här ytterst summariskt skisserade slag vore egentligen ingenting annat än den svenska accessionskatalogens fortsättning bakåt. Man kan också utan inskränkning och som en sammanfattning av det sagda på den tillämpa vad Tegnér yttrade i den redan citerade recensionen: »Genom en dylik samverkan kunde säkerligen hvarjehanda besparingar göras, på samma gång som samlingarna gjordes tillgängligare; de uppoffringar, som den svenska staten gör för våra offentliga bibliotek, skulle därigenom bära rikare frukter.»

B. O.

Hitler och Spengler. Medan ekot av Österrikes återförening med det tyska riket och Tysklands seger utan svärdsslag över Tjeckoslovakiet ännu rullar över världen, finns det en tysk idémotsättning, som får sin säregna belysning. Det är motsättningen mellan

den egenartade åskådning, som i Oswald Spengler har sin främste representant, och den nationalsocialistiska ideologi, som nu behärskar den tyska utvecklingen. Det har inte saknats röster i Sverige, som i Spengler sett en av nationalsocialismens ideologiska föregångare. Hans år 1920 utkomna lilla skrift om *Preussentum und Sozialismus* innehåller också tvivelsutan tankegångar, som äro befryndade med nationalsocialismen. Men i grund och botten är det ett svalg befäst mellan Hitler och Spengler.

Spengler är den store skeptikern. Hela hans livsstil är konservativ. Kyligt och resignerat betraktar han världen och människorna. Hans inställning blir alltmera en bornerad överklassyn på tillvaron. Det framträder inte minst i hans karakteristik av den stora ekonomiska krisen i början av 1930-talet, publicerad i den även till svenska översatta boken, »Avgörande år». Det är de s. k. lyxlönerna, som äro orsaken. Spengler anser, att den höjda levnadsstandarden för det arbetande folket är en lyx, som kulturen inte har råd med. Sparande är alltid ett sparande av andras arbete, heter det på ett ställe. Kulturen kan endast leva hos de få. Kulturen blommar ut i det kulturbarande överskiktets förfinade liv. Den måste betalas av massornas arbete. Spenglers ideal är inte kapitalistiskt. Den spekulerande finanshajen är honom en styggelse. Hans samhälle är aristokratiskt. Förfinade adelsmän skola regera över lydiga och välartade undersåtar. Spengler älskar modet och kraften, men dessa egenskaper bli till självändamål. Djarva, kalla och avmätta skola denna jordens herrar gestalta historien. Under deras ledning skola massorna vara med vid bygget av ett samhälle, en stat, en kultur. Liksom Fredrik den stores soldater skola de blint följa sina fältherrar, liksom posten i Pompeji skola de stå strama, medan askregnet faller, om ingen har avlöst dem.

Beröringspunkterna mellan denna livssyn och den nationalsocialistiska äro ganska ytliga. Hitler är sangvinisk. Han representerar det, som Spengler spefullt kallar »de eviga ynglingarna». Han älskar människorna. Han tror på deras goda anlag. Hela hans förkunnelse är en vädjan till de bättre instinkterna. Hitler kräver rättvisa, ett krav, som Spengler väl närmast torde avfärda med en ironisk hänvisning till läsarpredikanter. Därför har Hitler ett socialt patos, som Spengler saknar. Därför kan Hitler aldrig acceptera tron på de få som kulturens utvalda. Därför kan Hitler aldrig i skillnaden mellan människor se en skillnad mellan herrar och deras tjänare. För Hitler finns det också en rangordning mellan folk och individer. Men det är en rangordning mellan ledare och följn. Människorna äro olika skapade. De ha skiftande anlag och skiftande begåvning. Men de ha alltid något gemensamt, om de tillhöra samma folk, samma ras. Detta gemensamma skapar enheten mellan ledare och ledda. Ledaren är vuxen ur en rasbunden gemenskap. Han förkroppsligar dess egen innersta önskan, han ger uttryck åt dess väsen, dess vilja och dess längtan. Därför skola folkens ledare vara folkens tjänare och icke deras herrar.

Spengler har vid ett tillfälle begabbat de män, som år 1813 buro upp den tyska enhetstanken, Arndt, Jahn och von Stein. Det är om dem, som uttrycket eviga ynglingar för första gången fällts. De tänkte för mycket på romantiska idéer och för litet på praktiska realiteter, skriver Spengler. Och här möta vi Spenglers konservativa motvilja mot alla ideologier. Ideologier äro fraser, som skymma verkligheten. Spengler fordrar handling, praktiskt förnuft. Spengler citerar med förtjusning Bismarcks ord om politiken som det möjligas konst.

Nationalsocialismen älskar inte någon gränslinje mellan det möjliga och det omöjliga. Jag hatar ordet omöjlig, sade Hitler för en tid sedan, när han lade grundstenen till arbetsfrontens nya stora bilfabrik, ty det ordet är alltid de fegas vapen, när de vilja komma undan. Nationalsocialismen är själv en ideologi. Och den hävdar lidelsefullt ideologiens betydelse. Ideologi är inte verklighetsfrämmande teorier. Ideologi är det för alla tider och alla rörelser nödvändiga försöket att tolka verkligheten och ur dess sammanhang ställa upp eggande mål och tändande ideal. Utan ideologier skulle all historia vara omöjlig. Det är i ideologierna, som människorna dra upp sina stora planritningar, efter vilka sedan stater och kulturer byggas.

Just nu triumferar Hitler över Spengler. Han pekar på Österrike. Vi äro de eviga ynglingarna, javäl. Men vi ha inte bara gjort den eviga drömmen till verklighet. Vi ha också visat, att de största drömmarna äro de största praktikerna. Där våra drömmar gått före, där bygga nu våra händer de nya vägarna, kraftverken och metallindustrierna. Där vår bespottade tro skapade hänförelse och livsvilja, där ställas nu de många praktiska industriella uppfinningarna in i ett stort sammanhang. De bli till delar i en gigantisk strävan att materiellt höja de breda lagrens levnadsstandard, att göra kulturen till det, som den enligt Spengler aldrig skulle kunna bli, en folkets egendom.

Detta typiskt nationalsocialistiska resonemang är ett uttryck för rörelsens obotliga optimism. Här ligger kanske den djupaste motsättningen till Spenglers frusna pessimism. Det tredje rikets byggherrar tro inte på västerlandets undergång. De tro inte på något förutbestämt i historien. De ha själva erkänt, att Europa stod vid vägskalet. Så långt ha de givit Spengler rätt. Men de hävda, att vi själva få välja vägen. Vår vilja och våra gärningar skola fälla utslaget. Maskinerna ha gett oss möjligheter, som ingen annan kultur före oss har haft. Med deras hjälp vill man bygga den nya kulturen över ruinerna av den, som världskriget slog i spillror. I den tyska radions hörspel förekommer det ofta ett motiv, som i detta sammanhang kan förtjäna ett omnämnande. Man söker återge den trista stämningen i en fabrik, där arbetarnas olust och maskinernas trista entonighet ger grundackordet. Mot den bilden kontrasterar sedan den scen, där arbetare och företagare ha funnit varandra, funnit meningen i ett gemensamt arbete. Då sjunga arbetarna sin hymn till

Dagens frågor

den stora gärningen, till den meningsmättade livsuppgiften, och maskinernas dunkande blir till en melodi, som ackompanjerar. Den melodien — verklighetstrogen eller icke — är det tredje rikets replik till Oswald Spengler, till myten om västerlandets undergång.

Det behöver icke tilläggas, att nationalsocialismen som teoretisk och praktisk samhällslära härövan setts blott från synpunkten av motsättningen till Spengler.

P. E.